

ماجرای فتح تهران پس از ۱۰۵ سال

۱۰۵ سال از فتح تهران توسط مشروطه خواهان گذشته است اما هنوز اختلاف نظرها بر سر فتح تهران ادامه دارد.

۱۰۵ سال از فتح تهران توسط مشروطه خواهان گذشته است اما هنوز اختلاف نظرها بر سر فتح تهران ادامه دارد. برخی سردار اسعد بختیاری و برخی سپهدار تنکابنی را نخستین فاتح تهران در ۲۲ تیرماه سال ۱۲۸۸ شمسی می‌دانند. کارشناسان مستقل اما بر این نظرند که فتح تهران نه توسط گیلک‌ها و نه توسط بختیاری‌ها که به‌دست مردم ایران که در هر نقطه‌ای علیه استبداد صغیر محمدعلی شاه مبارزه کردند رخ داده است. در تیرماه ۱۲۸۸ شمسی براساس آنچه در کتاب‌های تاریخ مشروطه در ایران آمده است، قوای سردار اسعد بختیاری به قم و سپهدار تنکابنی به ینگه امام رسیدند. قوای نظامی سعدالدوله نیز برای مقابله به کرج اعزام شد. سعدالدوله که برای حفاظت پایه‌های به‌شدت لرزان سلطنت محمدعلی شاه برای مقابله با فاتحان تهران به کرج رفته بود تلاش کرد تا با مذاکره حمله به تهران را منتفی کند اما تلاش او به نتیجه نرسید. ۲۲ تیرماه ۱۲۸۸ شمسی نیروهای سردار اسعد بختیاری و سپهدار تنکابنی در نزدیکی تهران به هم رسیدند و در منطقه بادامک اردو زدند. قزاق‌های دولتی به مقابله با مشروطه‌خواهان پرداختند اما پس از ۲ روز جنگ، مشروطه‌خواهان در ۲۴ تیرماه ۱۲۸۸ پیروز شدند. یک‌روز پس از این پیروزی محمدعلی شاه قاجار و نزدیکان او به سفارت روسیه پناه بردند و سعدالدوله نیز به سفارت انگلستان رفت. آنطور که در گزارش فتح تهران آمده است مجلس عالی که اعضای آن نزدیک به ۳۰ تن از معتمدین سردار اسعد و سپهدار تنکابنی بودند، در نامه‌ای خلع محمدعلی شاه از سلطنت را اعلام کردند و احمدشاه قاجار را بر تخت نشانند. مجلس عالی در نامه خود خطاب به محمدعلی شاه قاجار که به سفارت روسیه پناهنده شده بود، اعلام کرد: «اعلیحضرتا، مقتضیات وقت و شدت هرج و مرج مملکت و انزجار قلوب ملت از اداره آن اعلیحضرت، ضرورت به‌هم‌رسانیده که آن اعلیحضرت از زحمات بار سنگین سلطنت خود را معاف فرمایند. طبق همین ضرورت، امروز که ۲۷ جمادی‌الثانی ۱۳۲۷ هجری قمری است در سفارت محترمه دولت بهیه روس پناهنده شده، بالطبع شخص همایونی خود را از این زحمت فارغ فرمودند. علی‌هذا مجلس عالی فوق‌العاده امروز ۲۷ جمادی‌الثانی ۱۳۲۷، در بهارستان تشکیل یافته، اعلیحضرت قوی شوکت اقدس، سلطان احمد شاه خلدالله ملکه و سلطان را به شاهنشاهی ایران پذیرفته و تا تشکیل پارلمان موقتاً حضرت مستطاب اشرف عالی آقاي عضدالملک دامت شوکت را به‌سمت نیابت سلطنت اختیار نمود.» بدین‌ترتیب نخستین کابینه توسط فاتحان تهران پس از استبداد صغیر تشکیل شد. شوهران ۲ خواهر محمدعلی شاه مخلوع به نام‌های فرمانفرما و صنیع‌الدوله ۲ تن از وزیران کابینه شدند. انتخابات دوره دوم مجلس نیز انجام شد و محمدعلی شاه ایران را ترک کرد. عضدالملک نایب‌السلطنه قاجار نیز سرانجام در مهرماه ۱۲۸۸ قمری سپهدار تنکابنی از رهبران فاتح تهران را به مقام رئیس‌الوزرا منصوب کرد. سیداحمد محیط طباطبایی، تهران شناس و از کارشناسان میراث فرهنگی در گفت‌وگو با همشهری اما فتح تهران را به‌معنای تصرف تهران توسط نیروهای مهاجم نمی‌داند. او معتقد است: فتح تهران مترادف با بازپس‌گیری حقوق ملت توسط مجاهدین در برابر کودتای قزاق‌ها در مجلس بود. به گفته محیط طباطبایی، فتح تهران تنها ماحصل تلاش ۲ نیروی گیلک و بختیاری نبود بلکه شهدای مبارزه علیه استبداد محمدعلی شاه در تبریز و دیگر نقاط کشور نیز در پیروزی مشروطه خواهان و فتح تهران سهیم بودند. او البته به یادگارهای تاریخی آن دوره در تهران کنونی اشاره می‌کند و می‌گوید: نیروهای بختیاری و گیلک از دروازه یوسف آباد به تهران وارد شدند و پس از چند درگیری در خیابان جمهوری امروز به میدان بهارستان رسیدند و سپهدار تنکابنی در این میدان شمشیر خود را به سردار اسعد بختیاری داد و تهران فتح شد. به گفته او، دروازه یوسف آباد، عمارت مسعودیه تهران که یادآور سقوط کامل قزاق‌هاست و مجلس قدیم بهارستان از یادگارهای خاطره‌انگیز فتح تهران است. او حتی مسیر حرکت مردم تهران به سمت سفارتخانه روسیه در تهران را از دیگر مکان‌های رویدادهای تاریخی فتح تهران معرفی می‌کند. به گفته سیداحمد محیط طباطبایی، پارک اتابک، مسجد سپهسالار، باغ شاه، عمارت عشرت‌آباد، خانه سپهدار تنکابنی در خیابان هدایت که در حال تخریب است و حتی قبر ملک‌المکملین و صوراسرافیل در باغ شاه آن‌روز که جنب بیمارستان لقمان‌الدوله امروز است از مکان‌های رویدادهای فتح تاریخی تهران است. او می‌گوید: حتی قبر سپهدار تنکابنی در امامزاده صالح تهران مهجور مانده و خانه تابستانی سردار اسعد در نزدیکی پل رومی در اختیار بخش خصوصی است. محیط طباطبایی از مسئولین درخواست می‌کند که همچون تبریز و اصفهان که دارای خانه مشروطه هستند، خانه‌های مشروطه در تهران و رشت نیز برای معرفی تاریخ مشروطه و نگهداری آثار آن دوره ایجاد شود.